

Katona Lajos emlékezete

Katona Lajos, a kiváló tudós, az iskolateremtő irodalomtörténész és folklorista 150 évvel ezelőtt született és 102 éve halt meg. Csupán 48 év adatott meg neki a földi pályán, de így is maradandót alkotott, mégpedig több tudományterületen. Életművének minősége imponáló, terjedelme lenyűgöző. Megérezte, hogy nem lesz hosszú életű, ezért (saját szavaival) „dupla lépésben” élt és dolgozott.

Vácott született 1862-ben. Az elemi iskolát és a gimnázium első hat osztályát a piaristáknál szülővárosában végezte, az utóbbit az esztergomi bencéseknel fejezte be 1880-ban. Az 1880/1881-es tanévben a budapesti tudományegyetemen tanult (főleg nyelveket), majd tanulmányait félbeszakítva egy évig vidéken nevelősködött. 1883–1884-ben a váci papnevelőben teológiai tanulmányokat folytatott, és egy ismételt rövid budapesti tartózkodás után 1885-ben beiratkozott a grazi egyetemre, ahol 1887-ben végzett. 1887 és 1889 között a pécsi Allami Főreáliskola németirodalom- és latinnyelv-tanára, majd 1889-től 16 éven át a budapesti II. kerületi Katolikus Főgimnáziumban tanított. 1900-ban a budapesti tudományegyetemen az összehasonlító irodalomtörténet magántanárává, 1907-ben ugyanott a Magyar Irodalomtörténeti Tanszék nyilvános rendes tanárává nevezték ki. 1901-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. 1910-ben hunyt el Budapesten.

Középiskolai, később egyetemi tanári tevékenysége mellett mint kutató irodalomtörténész és néprajzkutató (folklorista), ezenkívül újságíró (rendszeresen írt pl. a *Hazánkba*, a *Pesti Naplóba*, a *Pesti Hírlapba*), több lap szerkesztője volt és szorgalmas dolgozó társa olyan monumentális vállalkozásoknak, mint *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen*, illetve *A Pallas nagy lexikona*. E látszólag szabályos életpályán kitérők is voltak. Életrajzírói a két szélső pólusként a váci papnövendék voltak (1883–1884), illetve az *Élet* című radikális baloldali folyóiratnál betöltött szerepét (szerző, szerkesztő, 1891–1892) szokták emlegetni.

Az összehasonlító (komparativista) irodalomtörténet rátermett, felkészült, széleskörű műveltséggel és nyelvismerettel felvértezett művelőjeként elsősorban a középkori latin irodalmat, különösen a legendákat és a példabeszédeket kutatta, fontos régi források kiadója, és főként Shakespeare, Petrarca és Molière életének és munkásságának a tanulmányozója volt.

Az összehasonlító (komparativista) irodalomtörténet rátermett, felkészült, széleskörű műveltséggel és nyelvismerettel felvértezett művelőjeként elsősorban a középkori latin irodalmat, különösen a legendákat és a példabeszédeket kutatta, fontos régi források kiadója, és főként Shakespeare, Petrarca és Molière életének és munkásságának a tanulmányozója volt.

A néprajztudomány különösen a Magyarországi (ma Magyar) Néprajzi Társaság megalapításánál (1889) a szervezést végző Herrmann Antal mellett kifejtett szellemi irányítását, továbbá két fontos folyóirat, az *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn* és az *Ethnographia* szerkesztését, programadó szervezést, terminológiai vizsgálódást, valamint több alapvető jelentőségű művelődést, néphit-, népszokás- és népmesetanulmányt köszönhet neki. Reisinger János szerint „*Katona az első igazán tudós és átfogó elméjű magyar irodalomtörténész*”; Sebestyén Gyula pedig egyenesen kijelentette: „*A folklore területén nálunk mindenki Katona Lajos tanítványa*”.

Kutatási eredményei, művei szervesen beépültek mindkét tudományterület ismeretanyagába és ma is hatnak. Katona Lajost nemcsak az irodalomtörténészek és a néprajzkutatók tartják számon, hanem szülővárosa is. Halálakor írták a *Váci Hírlap* 1910. 62. számában: „*Méltó, hogy neve ne múljon el a késő nemzedék ajkáról és szívéből.*” És neve nem „múlt el”, mert azt Vácott utca, a szülőházán emléktábla és a városi könyvtár őrzi és viseli. Az utóbbi intézmény pedig példásan és dicséretes módon (konferenciák, kiállítások rendezésével, kiadványokkal stb.) ápolja emlékét.

Irodalom: Császár Elemér: Katona Lajos élete. In: Katona Lajos irodalmi tanulmányai I. Bp., 5–103.; *Hála József*: A magyar néprajztudomány két nagy alakja. Adalékok Katona Lajos és Herrmann Antal kapcsolatához. Néprajzi Hírek XL. 2011/1. 22–30.; Reisinger János: Katona Lajos pályája. Váci Könyvek 3. Vác, 1987. 157–176.; Reisinger János: Katona Lajos 1862–1910. Tanulmány és bibliográfia. Váci Életrajzi Bibliográfia 1. Vác, 2000.; Reisinger János: Katona Lajos száz éve. Néprajzi Hírek XL. 2011/1. 20–22.; *Solymossy Sándor*: Katona Lajos (1862–1910). *Ethnographia* XXI. 1910. 257–262.; *Voigt Vilmos*: Távkép Katona Lajos mai jelentőségéről. Néprajzi Hírek XL. 2011/1. 16–19.; *Zomborka Márta*: Katona Lajos emlékének ápolása Vácott. Néprajzi Hírek XL. 2011/1. 30–35.; *Zsigmond Gábor*: Katona Lajos és az Élet köre. *Valóság* XIX. 1976. 9. sz. 74–92.

Hála József